

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT**

Doctorand:

Ioana BOȘTENARU

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Alexandru CISTELECAN

TÂRGU MUREȘ

2021

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**FICȚIONALIZAREA POSTCOMUNISTĂ A
COMUNISMULUI
REZUMAT**

Doctorand:

Ioana BOȘTENARU

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Alexandru CISTELECAN

TÂRGU MUREȘ

2021

CUPRINS

ARGUMENT

1. CONSIDERAȚII GENERALE: OMUL NOU ÎN LUMEA DE MÂINE

1.1. Statutul literaturii în perioada comunistă

1.2. Ficționalizarea comunismului înainte de 1989: „literatura salvată”

1.2.1. Epurarea ideologică. Studiu de caz: *Moromeții*

1.2.2. *Istoria nu este rea*. Studiu de caz: *Fetele tăcerii*

1.2.3. Intelectualul ca „paria”. Studiu de caz: *Galeria cu viță sălbatică*

2. REVENIREA LA DEMOCRAȚIE: TRANZIȚIE ȘI POST-TRANZIȚIE

2.1. Poziționarea literaturii după 1989

2.2. Comunismul – o temă omniprezentă

2.3. Revizitarea comunismului în scrierile nonfictionale

2.3.1. Gabriel Decuble și „universul roz”

2.3.2. O biografie comunistă: Vasile Ernu

2.3.3. Pe urmele „timpului dispărut”

2.3.4. Ioana Pârvulescu și „rezidenții” comunismului

3. DIRECȚII ÎN FICȚIONALIZAREA COMUNISMULUI

3.1. Revizitarea nostalgică: între idilizarea trecutului și damnarea tranziției

3.1.1. Decepția postcomunistă: *Sînt o babă comunistă!*

3.1.2. *Băieții* din Drumul Taberei

3.1.3. Refugiul în visare: *Iepurii nu mor*

3.1.4. *Inocenții* din provincie

3.1.5. *Tranziția* din strada Oilor: *Simion liftnicul*

3.2. Ficțiunea postcomunistă între istorie și traumă

3.2.1. Revizitarea ca vindecare: *O telenovelă socialistă*

3.2.2. Rechizitoriul ficțional al traumei: *Un singur cer deasupra lor*

3.2.3. *Degete mici*, reminiscențe mari

3.2.4. Marioneta regimului - *Matei Brunul*

3.2.5. Visul american vs trecutul damnat: *Noapte bună, copii!*

3.2.6. *Disco Titanic* - visul iugoslav, un „diptic” complet

4. O ALT FEL DE FICȚIUNE: COMUNISMUL PE ECRANE

4.1. *Sunt o babă comunistă!*

4.2. *Amintiri din Epoca de Aur*

4.3. *Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii*

4.4. *4 luni, trei săptămâni și 2 zile*

4.5. *Nunta mută*

CONCLUZII

FICȚIONALIZAREA POSTCOMUNISTĂ A COMUNISMULUI

Comunismul a dominat România pentru mai bine de patru decenii, punându-și amprenta asupra devenirii sale. Căderea regimului a suscitât interesul scriitorilor pentru perioada anterioară, aceștia fiind dornici să profite de libertatea de exprimare redobândită și să o descrie cât mai concludent. Astfel, numeroase volume de proză au fost publicate după Revoluția de la 1989. Plecând de la acestea și de la studiile critice apărute, lucrarea de față propune o cartografiere a prozei despre comunism, urmărind felul în care a fost abordată ficțional perioada, înainte și după momentul '89. Teza nu înglobează totalitatea romanelor în cauză, date fiind limitele de spațiu, însă oferă exemple cât mai sugestive pentru tendințele identificate. De asemenea, alte opere relevante față de cele abordate în cercetările anterioare sunt aduse în discuție.

Înainte de analiza propriu-zisă a direcțiilor identificate în cazul prozei despre comunism, în primul capitol, este oferită o contextualizare a principalelor schimbări, pe care le-a adus instalarea regimului totalitar la nivelul tuturor palierelor statului, pentru o mai bună înțelegere a modului în care literatura transpune realitatea istorică. Așadar, sunt prezentate principalele evenimente petrecute în ceea ce istoricii numesc „jumătatea cenușie de secol”, încheiată prin Revoluția de la 1989. Schimbările politice, economice, sociale și culturale sunt aduse în prim-plan, subliniindu-se mecanismele represive ale regimului și impactul lor asupra cetățenilor. Firește, punctul de interes îl reprezintă literatura și raportul acesteia cu politicul. Într-un subcapitol dedicat literaturii, este vizat statutul său în perioada comunistă. Una dintre cele mai importante analize ale literaturii produse în epoca ceaușistă valorificate în lucrare îi aparține lui Eugen Negrici. Potrivit acestuia, există patru mari perioade în evoluția literaturii în perioada comunistă: etapa fundamentalistă, mimarea dezghețului, fantasma libertății și etapa naționalismului ceaușist. Desigur, toate aceste etape merg mână în mână cu direcțiile politice stabilite de partid și de conducător. O clasificare a tipurilor de scriitori care se afirmă în perioadă, asupra căreia se insistă, este realizată de Sanda Cordoș, aceasta identificând trei mari categorii: *stegarii*, *corifeii* și *înnoitorii*. Cei dintâi au ca principală misiune promovarea cu dârzenie a ideologiei, stabilirea normelor literare și înlăturarea celor care se abat de la *conduitele literare prestabilite* de către aparatul de stat. Ei sunt cei care se bucură de poziții privilegiate, fiind perseverenți în impunerea *strategiilor sănătoase*. În continuare, *corifeii* sunt scriitorii renumiți, care prin simpla asociere cu partidul, contribuie la sporirea credibilității ideologiei. Ultima categorie propusă de Sanda Cordoș, *înnoitorii*, îi vizează pe tinerii care

doresc să iasă din sfera rigorilor impuse de aparatul de stat. Miza lor este depășirea limitelor și îmbrățișarea modelelor universale.

În ceea ce îi privește pe cei din urmă, sunt vizați trei autori care au problematizat neajunsurile regimului: Marin Preda, Augustin Buzura și Constantin Țoiu. Pornind de la câte un roman al acestora, *Moromeții*, *Fetele tăcerii* și *Galeria cu viță sălbatică*, sunt surprinse strategiile narative utilizate, în vederea unei incriminări camuflată a politicului. Conștiințele individuale urmărite în fiecare dintre aceste romane, Ilie Moromete, Niculaie Moromete, Radu Gheorghe, Carol Măgureanu, Dan Toma sau Chiril Merișor, ilustrează raportul dintre individ și marea istorie, autorii asumându-și o perspectivă distinctă asupra faptelor, în raport cu regimul. Deși denunțul neajunsurilor și al metehnelor sistemului nu merge până la capăt, prezentarea evenimentelor fără ascunzișuri în discursuri fragmentare, care mizează pe pluriperspectivism sau obiectivarea discursului sunt mijloace evidente prin care cei trei prozatori trag un semnal de alarmă asupra neajunsurilor regimului comunist.

În continuare, se urmărește evidențierea coordonatelor contextului istoric postcomunist. Astfel, în debutul capitolului al doilea, sunt surprinse transformările prin care a trecut societatea românească după Revoluția de la 1989, eveniment care a marcat intrarea pe un nou făgaș, al capitalismului și al democrației. Noua realitate a fost asimilată cu greutate de către cetățenii obișnuiți să decidă alții pentru ei, absența unei educații în spirit democratic ducând la inactivitate și la promovarea acelorași figuri în spațiul politic. Problemele nu au întârziat să apară, etapa tranziției prelungindu-se, din cauza corupției și a neîncrederii populației confruntate spontan cu noi practici occidentale. În cele din urmă, perioada tranziției s-a încheiat, intrarea în blocul european și creșterea economică evidențiind un stat promițător. Schimbările politice, economice, sociale și culturale sintetizate nu au lăsat neatins planul literar, ficțiunea confruntându-se cu o stagnare, întrucât scrierile nonficionale au răspuns mai bine lectorilor dezadaptați, aceștia identificându-se cu experiențele descrise în astfel de publicații. Noile preferințe ale publicului literar sunt completate de o serie de schimbări interne, care duc la restructurarea rolului literaturii. O nouă generație literară, cea douămiistă, se formează, treptat, mizând pe o serie de noi strategii: detabuizarea limbajului, sfidarea cutumelor literare sau noi formule prozastice, uneori derizorii pentru reprezentanții generațiilor consacrate. Rând pe rând, fiecare dintre trăsăturile literaturii postcomuniste este prezentată, insistându-se pe evoluția acesteia: de la preferința pentru scrierile nonficionale publicate în anii următori Revoluției de la 1989, care îl deconspirau pe călăul comunist în mărturisiri și care îi permiteau publicului literar identificarea cu experiențele descrise, la coagularea unei noi generații. Principalele manifeste semnate de Marius Ianuș sau Ionuț Chiva, apărute în

postcomunism, sunt aduse în discuție, scopul fiind urmărirea noilor direcții existente în plan literar.

De asemenea, este surprinsă întâietatea acordată la nivel tematic comunismului. Astfel, un subcapitol este dedicat obsesiei pentru tema comunismului în scrierile postcomuniste. Redobândirea libertății de exprimare favorizează aceste tendințe în majoritatea discursurilor ficționale și nonficționale, însă nu poate fi considerat factorul principal care a determinat valorificarea constantă în scris a perioadei istorice precedente. Comunismul este un subiect incitant, deoarece prezintă conflictul dramatic dintre regimul totalitar și victimele acestuia, generând o serie inepuizabilă de interpretări, cu actori diferiți, toate menite să readucă la viață, în ficțiune, diverse episoade din Epoca de Aur. Numeroasele studii axate pe legăturile dintre literatură, memorie și istorie (Paul Ricoeur, Maurice Halbwachs, Alon Confino, Jan Assmann) sunt valorificate, scopul fiind creionarea rolului literaturii, care recuperează, prin travaliul memoriei, o lume. Revizitarea trecutului scoate la suprafață numeroasele fațete ale evenimentelor, concurând cu cele oficiale. Literatura devine, astfel, un instrument al memoriei culturale. *Molimele* istoriei despre care vorbește Ioana Pârvulescu pot fi atenuate prin transpunere, căci scrisul este menit să contribuie la acceptarea trecutului și la împăcarea cu sine.

Mai departe, având în vedere aceste considerente, este urmărit felul în care este descrisă perioada comunistă într-o serie de scrieri nonficționale semnate de Vasile Ernu, Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir sau de Ioana Pârvulescu și Gabriel H. Decuble, în calitate de editori ai unor volume colective: *Și eu am trăit în comunism* și *Cartea roz a comunismului*. Demersuri eseistico-memorialistice, volumele trag cortina trecutului, antrenându-i pe lectori într-un periplu prin viața desfășurată în comunism. Nu au fost regăsite direcțiile dramatice din scrierile imediat următoare momentului revoluționar, care urmăreau deconspirarea atrocităților și acuzarea regimului. În cazul operelor selectate în prezentul studiu, sunt reliefate numeroase fațete ale cotidianului comunist (jocurile copilăriei, experiența școlară etc.), autorii optând pentru diverse perspective în relatarea modurilor de a trăi, în ciuda ororilor regimului (nostalgică, ironică, detașată etc.). Sunt surprinse, astfel, revizitări ale spațiilor, cu oamenii și evenimentele lor, care și-au pus, indubitabil, amprenta asupra povestașilor, angajați, în actualitate, în acest proces de rememorare, punerea la zid a regimului fiind anulată. Scrierile amintite sunt despre cotidianul comunist, despre viața care se trăiește dincolo de direcțiile regimului, despre improvizarea din situații-limită și despre hazul de necaz, care merge mână în mână cu cea din urmă. Fragmentele de existență puse cap la cap ilustrează încă o dată individualitatea percepției și felul în care istoria trece prin firul interpretativ în textul literar.

Scrierile ficționale apărute în postcomunism sunt vizate în cel de-al treilea capitol. Demersul de față propune două direcții fundamentale de analiză, nostalgică și traumatică. Totodată, romanele nu sunt selectate în funcție de apartenența la o anumită generație a scriitorilor, ci doar din punct de vedere tematic, este analizat felul în care literatura devine mediul rememorării nostalgice sau fundalul confruntării traumatice dintre individ și istorie.

În ceea ce privește abordarea nostalgică a trecutului, pentru început, sunt punctate elementele operaționale valorificate ulterior în demersul interpretativ. În ciuda instalării liberalismului și a mutațiilor apărute în Est după căderea comunismului, decalajele dintre cea din urmă regiune și Vest rămân încă vizibile, înlesnind întoarcerea spre trecut a populației. În acest sens, este de menționat termenul propus de Svetlana Boym, care desemnează un soi de *uitare selectivă* atribuită revizitării nostalgice a trecutului. Memoria colectivă, impregnată cu ororile unui regim care a subjugat ani la rând drepturile și libertățile cetățenești, ajunge să șteargă cu buretele elementele nefavorabile și să reformuleze trecutul într-o cheie pozitivă, devenind ceea ce Daphne Berdahl numește *o contra-memorie*. Odată cu căderea comunismului, societatea românească râvnește la perioada de glorie, de aici întoarcerea la comunismul stabil, deși dominat de neajunsuri.ANGOASELE INDIVIZILOR generate de confruntarea cu necunoscutul auzit, astfel, treptat, la refugiul în Epoca de Aur, devenită centru al stabilității în memoria colectivă. Optând pentru diverse tipuri de nostalgie descrise în partea introductivă a capitolului, oamenii au reușit să gestioneze noua realitate. Romanele abordate în această secțiune sunt: *Sînt o babă comunistă!* (Dan Lungu), *Băiuțeii* (Filip și Matei Florian), *Inocenții* (Ioana Pârvulescu), *Iepurii nu mor* (Savatie Baștovoi) și *Simion liftnicul* (Petru Cimpoeșu). Romanul lui Dan Lungu o aduce în prim-plan pe Emilia Apostoaie, un personaj prins în vârtoarea transformărilor postrevoluționare, care o împiedică să se adapteze. Aceasta alege să evadeze în trecutul securizant și desăvârșit.

Următoarele trei romane surprind copilăria comunistă, evidențiind felul în care se formează sinea copiilor într-o societate totalitară. Elementele nostalgice se regăsesc și aici, textele creionând o lume în care caracterul tragic al evenimentelor este atenuat de refugiul în micile bucurii cotidiene. Redate prin ochii copilului, ororile regimului sunt diminuate, copilăria comunistă devenind, astfel, un mediu al evaziunii reconfortante. Se conturează un univers idilic, spre care individul ajuns la maturitate tânjește încă, întrucât copilul de ieri știe să valorifice fiecare experiență, în ciuda neajunsurilor regimului. Ultimul roman adus în discuție, *Simion liftnicul*, se axează pe ilustrarea haosului postrevoluționar, care domină societatea românească. Totalitatea aspectelor tranziției sunt ficționalizate, urmărindu-se degradarea morală a indivizilor. Prezentarea lumii pestrițe și fragile postcomuniste este realizată într-o

manieră umoristică.

Cea de-a doua categorie a romanelor postcomuniste, analizate în lucrarea de față, vizează rememorarea traumatică a trecutului. Astfel, un cadru teoretic este creat și în cazul acestei secțiuni. Direcțiile de analiză expuse de Cathy Caruth, Jeffrey Alexander, Neil Smelser, Judith Herman, Slavoj Žižek sau Mircea Martin sunt puncte de referință. Trauma nu este independentă în raport cu realitatea istorică. În cazul României, revenirea la democrație generează reinstalarea traumei, indivizii dorind să o asimileze. Scriitorii români ficționalizează, astfel, furia și regretele din mentalul colectiv, literatura devenind mediul confruntării dintre individ și istorie. Revizitarea trecutului în ficțiune contribuie la reușita procesului de *working through*, conștientizarea traumei permițându-le indivizilor asimilarea acesteia și evadarea din carapacea trecutului. Pornind de la aceste aspecte, este urmărită maniera în care experiențele traumatiche sunt abordate într-o serie de romane, insistându-se asupra zbuciumului interior al unor indivizi confrunțați cu adversitățile realității istorice: *O telenovelă socialistă* (Doru Pop), *Un singur cer deasupra lor* (Ruxandra Cesereanu), *Degete mici* (Filip Florian), *Matei Brunul* (Lucian Dan Teodorovici) *Noapte bună, copii!* și *Disco Titanic* (Radu Pavel Gheo).

Fiecare roman creionează o fațetă a traumei trecutului. *O telenovelă socialistă* aduce în prim-plan o traumă familială, care se petrece în perioada comunistă. Doru Pop reușește să se elibereze de rămășițele trecutului la capătul incursiunii prin sertarele memoriei. Recuperarea trecutului îi permite înțelegerea acestuia și eliberarea de fantezmele care i-au dominat existența.

În continuare, romanul Ruxandrei Cesereanu, *Un singur cer deasupra lor*, mizează pe un ansamblu de conștiințe individuale, explorate îndeaproape, reprezentând, un adevărat *rechizitoriu* al trecutului traumatizant. Numeroasele mărturii asupra trecutului înglobate în roman nuanțează dramatismul existențial al indivizilor în perioada comunistă. Pe strategii similare mizează și *Degete mici*, incursiunile în trecutul necruțător vizând înțelegerea influenței pe care realitatea istorică o are asupra indivizilor. Cortina trecutului este trasă în acest roman, care expune alte fațete ale realității istorice atroce. Faptele expuse creionează o traumă colectivă, literatura devenind încă o dată mediul rememorării și al confruntării cu trecutul traumatizant.

Ultimele trei romane aduc în prim-plan, de asemenea, conștiințe individuale, fiind dominate de o dezamăgire pregnantă. Confruntarea cu istoria neînduplecată îi lasă neajutorați pe indivizii, care sfârșesc prin a deveni marionete ale regimului, exemplul păpușarului Bruno Matei, vânat și persecutat neîncetat de regim, fiind elocvent în acest sens. Ultimele două romane abordate, *Noapte bună, copii!* și *Disco Titanic*, pun în evidență deziluzia unor indivizi confrunțați cu spulberarea visului lumii idilice de Dincolo. Atracția spațiului american sau

iugoslav le domină existența, însă odată evadați din carapacea comunismului, aceștia se confruntă și cu metehnele lumii îndelung idealizate.

Ultimul capitol are în vedere felul în care comunismul este transpus în filme în perioada postcomunistă. Tendințele expuse în cazul romanelor sunt identificate și în cinematografia postrevoluționară. Dacă în primii ani trauma domină peliculele, nostalgia își face simțită prezența începând cu anii 2000. Evenimentele tragice asociate cu epoca atroce sunt înlocuite cu versiuni individuale ale realității istorice. Totodată, pe lângă regizorii consacrați încă din vremea totalitarismului, Dan Pița, Stere Gulea și Lucian Pintilie, se afirmă și Cristi Puiu, Corneliu Porumboiu sau Cristian Mungiu.

Prezentarea succintă a transformărilor planului cinematografic în postcomunism este urmată de analiza unor filme, menite să ilustreze felul în care sunt creionate cele două direcții existente în proză, nostalgică și traumatică, în cinematografie. *Sunt o babă comunistă!*, *Amintiri din Epoca de Aur* și *Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii* sunt avute în vedere pentru ilustrarea abordării nostalgice a trecutului. În cazul primului film, Emilia Apostoaie revine la țară, eșecul fiicei sale întărindu-i opinia cu privire la neajunsurile capitalismului. Celelalte două producții prezintă cotidianul comunist într-o manieră umoristică. Incursiunea în trecut nu reprezintă prilejul identificării experiențelor traumatice, aspectele pozitive ale vieții de zi cu zi din comunism dominând prim-planul. Umorel și ironia își fac, de asemenea, simțită prezența, cele două elemente contribuind la diminuarea nuanțelor nostalgice.

Cel de-al doilea subcapitol este destinat confruntării traumatice dintre individ și istorie, transpuse în două filme postcomuniste: *4 luni, trei săptămâni și 2 zile* și *Nunta mută*. Prima peliculă evidențiază trauma femeii, care își dorește întreruperea sarcinii, încălcând regulile impuse de regimul comunist. Filmul subliniază suferința tinerei, mutilate nu doar fizic, ci și psihic. Dacă filmul precedent se axează pe o traumă individuală, *Nunta mută* creionează drama colectivă unei comunități rurale, în care sovieticii intervin pentru a pedepsi abaterea de la regulile stabilite de regim. În ambele producții, evenimentele surprinse reliefează caracterul neînduplecat al istoriei și dramatismul existențial.

Lucrarea de față realizează, așadar, o panoramare a felului în care comunismul a fost valorificat în ficțiune. Numeroasele volume și filme apărute în postcomunism, precum și studiile care le-au abordat ilustrează interesul pregnant pentru această temă, care pare să nu își epuizeze resursele. Acest lucru a influențat și inițierea demersului prezent, care a urmărit o analiză diacronică a ficționalizării comunismului, propunând noi direcții în interpretarea romanelor și a filmelor postcomuniste și rămânând deschis completărilor.

BIBLIOGRAFIE

I. BIBLIOGRAFIA OPEREI

1. BAȘTOVOI, Savatie, *Iepurii nu mor*, Editura Cathisma, București, 2012.
2. BUZURA, Augustin, *Fețele tăcerii*, Editura Gramar, București, 1996.
3. CERNAT Paul et al., *O lume dispărută. Patru istorii personale urmate de un dialog cu H.-R. Patapievici*, Editura Polirom, Iași, 2004.
4. CESEREANU, Ruxandra, *Un singur cer deasupra lor*, Editura Polirom, Iași, 2015.
5. CIMPOEȘU, Petru, *Simion liftnicul*, Editura Polirom, Iași, 2011.
6. DECUBLE, H. Gabriel, *Cartea roz a comunismului*, Editura LiterNet, București, 2006.
7. ERNU, Vasile, *Născut în URSS*, Editura Polirom, Iași, 2006.
8. FLORIAN, Filip, *Degete mici*, Editura Polirom, Iași, 2011.
9. FLORIAN, Filip, FLORIAN, Matei, *Băiuțeii*, Editura Polirom, Iași, 2012.
10. GHEO, Radu Pavel, *Noapte bună, copii!*, Editura Polirom, Iași, 2010.
11. GHEO, Radu Pavel, *Disco Titanic*, Editura Polirom, Iași, 2016.
12. LUNGU, Dan, *Sînt o babă comunistă!*, Editura Polirom, Iași, 2013.
13. PÂRVULESCU, Ioana coord., *Și eu am trăit în comunism*, Editura Humanitas, București, 2016.
14. PÂRVULESCU, Ioana, *Inocenții*, Editura Humanitas, București, 2016.
15. POP, Doru, *O telenovelă socialistă*, Editura Polirom, Iași, 2013.
16. PREDA, Marin, *Moromeții*, vol. 1-2, Editura Cartex, București, 2017.
17. TEODOROVICI, Lucian Dan, *Matei Brunul*, Editura Polirom, Iași, 2014.
18. ȚOIU, Constantin, *Galeria cu viță sălbatică*, Editura Eminescu, București, 1976.

II. BIBLIOGRAFIA CRITICĂ

A. DICȚIONARE

1. *** *Dicționarul analitic de opere literare românești*, vol. 3, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000.

2. *** *Postcolonialism/Postcommunism: Dictionary of key cultural terms*, Editura Universității din București, București, 2011.

B. LUCRĂRI GENERALE

1. BENJAMIN, Walter, *On the Concept of History*, în *Walter Benjamin: Selected Writings*, Harvard University Press, Cambridge, 2003.
2. BERDHAL, Daphne, *On the Social Life of Postsocialism: Memory, Consumption, Germany*, Indiana University Press, Bloomington, 2010.
3. BOIA, Lucian, *Miturile comunismului românesc*, Editura UB, București, 1995.
4. BOYER, Dominic, *From Algos to Autonomos. Nostalgic Eastern Europe as Postimperial Mania* în *Post-Communist Nostalgia*, Berghahn Books, New York, 2010.
5. BOYM, Svetlana, *The Future of Nostalgia*, Basic Books, New York, 2001.
6. BUDEN, Boris, *Zonă de trecere. Despre sfârșitul postcomunismului*, trad. Maria Magdalena Anghelescu, Editura Tact, Cluj-Napoca, 2012.
7. CARUTH, Cathy, *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative and History*, The Johns Hopkins University Press, Londra, 1996.
8. CERNAT, Paul et al., *În căutarea comunismului pierdut*, Editura Paralela 45, Pitești, 2001.
9. CHASE, Malcolm, SHAW, Christopher, *The Imagined Past: history and nostalgia*, Manchester University Press, Manchester, 1989.
10. CORDOȘ, Sanda, *Literatura între revoluție și reacțiune*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2002.
11. CORDOȘ, Sanda, *În lumea nouă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003.
12. CORDOȘ, Sanda, *Lumi din cuvinte*, Editura Polirom, București, 2011.
13. COSAȘU, Radu, *Ei au făcut totul!*, prefață la *Băiuțeei*, Editura Polirom, Iași, 2006.
14. DELETANT, Dennis, *România sub regimul comunist*, Fundația Academia Civică, București, 1997.
15. DINIȚOIU, Adina, *Evoluția și direcțiile prozei românești după 1990*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2015.
16. DJUVARA, Neagu, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Editura Humanitas, București, 2010.

17. DVORNIK, Srdan, *Actors without Society. The role of Civil Actors in the Postcommunist transformation*, Heinrich-Böll-Stiftung, 2009.
18. ERLI, Astrid, NÜNNING, Ansgar, *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2008.
19. ERLI, Astrid, *Memory in culture*, Palgrave Macmillan, New York, 2011.
20. FRUNZĂ, Victor, *Istoria stalinismului în România*, Editura Humanitas, București, 1990.
21. FUKUYAMA, Francis, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, traducere de Mihaela Eftimiu, Editura Paideia, București, 1992.
22. JEFFREY, Alexander et al., *Cultural Trauma and Collective Identity*, University of California Press, Berkeley, 2004.
23. GHIU, Bogdan, *Totul trebuie tradus. Noua paradigmă (un manifest)*, Editura Cartea Românească, București, 2015.
24. GORZO, Andrei, FILIPPI, Gabriela, *Filmul tranziției. Contribuții la interpretarea cinemaului românesc nouăzecist*, Editura Tact, București, 2017.
25. HALBWACHS, Maurice, *On Collective Memory*, University of Chicago Press, Chicago, 1992.
26. HUTCHEON, Linda, *Poetica postmodernismului*, trad. Dan Popescu, Editura Univers, București, 2002.
27. IVANCU, Ovidiu, *Identitate culturală și mental colectiv românesc în postcomunism (1990-2007) – imagini, percepții, mituri, re poziționări*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013.
28. IANUȘ, Marius, *Jos masca, Marius Ianuș! Cele mai reușite versuri scrise de cel care a fost Marius Ianuș (1994-2015)*, Editura Garofina, 2015.
29. IERUNCA, Virgil, *Fenomenul Pitești*, Editura Humanitas, ed. a III-a, București, 2013.
30. IORGULESCU, Mircea, *Prefață la Fețele tăcerii*, Editura Gramar, București, 1996.
31. IOVĂNEL, Mihai, *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2017.
32. JAMESON, Fredric, *Nostalgia for the present*, South Atlantic Quarterly 88, 1989.
33. LACAN, Jacques, *The Seminar of Jacques Lacan, Book III, The Psychoses, 1955–1956*, W.W.Norton., New York, London, 1997.
34. LACAPRA, Dominick, *Writing History, Writing Trauma*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2014.

35. MANOLESCU, Nicolae, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu. Proza. Teatrul*, Editura Aula, Braşov, 2001.
36. MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008.
37. MARSH, J. Rosalind, *Literature, History and Identity in Post-Soviet Russia, 1991-2006*, Peter Lang AG, 2007.
38. MICU, Dumitru, *Istoria literaturii române. De la creaţia populară la postmodernism*, Editura Saeculum, Bucureşti, 2009.
39. MIHALACHE, Ştefania, *Copilăria: reconstituiri literare după 1989*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2019.
40. MIHĂILESCU, C. Dan, *Literatura română în postceauşism. Proza. Prezentul ca dezumanizare*, vol. II, Editura Polirom, Iaşi, 2006.
41. MIRONESCU, Andreea, *Textul literar şi construcţia memoriei culturale. Forme ale rememorării în literatura română din postcomunism*, Editura Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 2013.
42. MORARU, Nicolae, *Realismul în literatură*, Bucureşti, Editura Europolis, 1948.
43. NALBANTIAN, Suzanne, *Memory in Literature. From Rousseau to Neuroscience*, Palgrave Macmillan UK, 2003.
44. NEGRICI, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Editura Fundaţiei Pro, Bucureşti, 2006.
45. PAŞTI, Vladimir, *Noul capitalism românesc*, Editura Polirom, Iaşi, 2006.
46. PETRAŞ, Irina (coord.), *Starea prozei*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2008.
47. PIRU, Alexandru, *Istoria literaturii române de la început până azi*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977.
48. RICOUER, Paul, *Time and Narrative*, Vol. 3, University of Chicago Press, London, 1990.
49. ROTHBERG, Michael, *Traumatic Realism. The Demands of Holocaust Representation*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2000.
50. SIMION, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. 4, Editura David&Litera, Bucureşti, 2002.
51. SIMION, Eugen (coord.), *Cronologia vieţii literare româneşti. Perioada postcomunistă*, vol. I, Editura Muzeului Literaturii Române, Bucureşti, 2014.

52. SIMUȚ Ion, *Reabilitarea ficțiunii*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004.
53. SIMUȚ, Andrei, *Romanul românesc postcomunist între trauma totalitară și criza prezentului. Tipologii, periodizări, contextualizări*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2015.
54. STANCIU, Cezar, *Traversând infernul. Scurtă istorie a comunismului românesc (1948-1989)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2009.
55. STOICA, Cătălin Augustin, *România continuă. Schimbare și adaptare în comunism și postcomunism*, Editura Humanitas, București, 2018.
56. TISMĂNEANU, Vladimir, *O istorie politică a comunismului românesc*, Editura Polirom, Iași, 2005.
57. TODOROVA, Maria, GILLE, Zsuzsa (ed.), *Post-Communist Nostalgia*, Berghahn Books, New York, 2010.
58. VOICU, Bogdan, *Penuria pseudo-modernă a capitalismului românesc. Schimbarea socială și acțiunile indivizilor*, vol. I, Editura Expert Projects, Iași, 2005.
59. ŽIZEK, Slavoj, *The Sublime Object of Ideology*, Verso, London, 1989.
60. ŽIZEK, Slavoj, *Interrogating the real*, Continuum, New York, 2005
61. ŽIŽEK, Slavoj, *Enjoy your symptom!: Jacques Lacan in Hollywood and Out*, Routledge, New York, London, 2008.
62. ŽIZEK, Slavoj, *Living in the End Times*, Verso, London, 2010.

C. ARTICOLE ÎN PERIODICE

1. ALEXANDRU-STĂNESCU, Bogdan, *Tărâmul dintre două nostalgii*, în „Observator Cultural”, nr. 856, 2017.
2. ASSMANN, Jan, *Collective Memory and Cultural Identity*, în ”New German Critique”, nr. 65.
3. BERDAHL, Daphne, ”(N)ostalgie for the Present: Memory, Longing and East-German Things” în `Journal of Anthropology”, vol. 64, nr. 2, 1999.
4. BOȘTENARU, Ioana, *The trauma of communism in postrevolutionary romanian prose*, în ”Multiculturalism through the Lenses of Literary Discourse”, Editura Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, 2019.
5. BOȘTENARU, Ioana, *Revisiting communism in nonfictional prose*, în ”Journal of Romanian Literary Studies”, nr. 23, 2020.

6. BURȚA-CERNAT, Bianca, *Dumnezeu și demonii sovietici*, în „Observator Cultural”, nr. 396, 2007.
7. BURȚA-CERNAT, Bianca, *Romanul High Definition*, în „Observator Cultural”, nr. 528, 2010.
8. BURȚA-CERNAT, Bianca, *O tranziție devenită istorie, dar o temă de actualitate*, în „Observator Cultural”, nr. 877, 2017.
9. CÂMPEANU, Iulia Maria, *The ostalgic novel in the postcommunist Romanian literature*, în ”Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue”, coord. Iulian Boldea, 2000.
10. CERNAT, Paul, *Texte „reconstitutive” și zone de profunzime*, în „Observator Cultural”, nr. 234, 2004.
11. CERNAT, Paul, *Puncte din oficiu pentru literatura tânără (I)*, în „Observator Cultural”, nr. 437, 2008.
12. CERNAT, Paul, *Puncte din oficiu pentru literatura tânără (II)*, în „Observator Cultural”, nr. 439, 2008.
13. CERNAT, Paul, *Sentimentul moromețian al ființei*, în „Caiete critice”, nr. 12, 2015.
14. CERNAT, Paul, *Visuri și identități destrămate*, în „Observator Cultural”, nr. 858, 2017.
15. CHIVU, Marius, *În intimitatea comunismului românesc*, în „Dilema Veche”, nr. 636, 2016.
16. CHIVU, Marius, *Rămășițele inocenței*, în „Dilema veche”, nr. 673, 2017.
17. CONFINO, Alon, *Collective Memory and Cultural History: Problems of Method*, în ”The American Historical Review”, vol. 102, nr. 5.
18. COPILAȘ, Emanuel, *Postcomunismul românesc. O posibilă tipologie*, în „Sociologie Românească”, vol. XV, Nr. 1-2, 2017.
19. CRISTEA-ENACHE, Daniel, *Fețele tăcerii. Strategii epice (I)*, în „Observator Cultural”, nr. 654, 2012.
20. CRISTEA-ENACHE, Daniel, *Fețele tăcerii. Strategii epice (II)*, în „Observator Cultural”, nr. 655, 2012.
21. CRISTEA-ENACHE, Daniel, *Cronicile comunismului românesc*, în „Observator Cultural”, nr. 718, 2014.
22. DEAN, T., *Art as Symptom: Žižek and the Ethics of Psychoanalytic Criticism*, în ”Diacritics”, 2002.
23. DINIȚOIU, Adina, *Proza românească după 1990 – o introducere*, în „Observator Cultural”, nr. 793, 2015.

24. GOLDIȘ, Alex, *Copilăria bate ideologia*, în „Steaua”, nr. 9, septembrie 2006.
25. GOLDIȘ, Alex, *Un Caragiale abisal*, în „Cultura”, nr. 56, 2007.
26. GOLDIȘ, Alex, *Elegie pentru optzecism*, în „Cultura”, nr. 32, 2008.
27. GOLDIȘ, Alex, *Pentru o morfologie a romanului „obsedantului deceniu”*, în „Caietele Sextil Pușcariu”, III, 2017, Cluj-Napoca.
28. GOLDIȘ, Alex, *Preda și efectul bulgărelui de zăpadă*, în „Vatra”, nr. 8/2017.
29. GOLDIȘ, Alex, *Moromeții I. O lectură în cheia naratologiei ideologice*, în „Vatra”, nr. 6-7, 2018.
30. GOLDIȘ, Alex, *Moromete să ne judece*, în „Dilema Veche”, nr. 769, noiembrie 2018
31. HABERMAS, Jürgen, *Revoluția rectificatoare și nevoia unei gândiri la stânga*, în „New Left Review”, I/183, septembrie-octombrie 1990.
32. IANUȘ, Marius, *Cine a inventat FRACTURISMUL și ce este el*, în „Adevărul literar și artistic”, 17 iunie 2003, nr.670, anul XII.
33. ILIESCU, Valentina, *The pathos of authenticity - Romanian literature from the communist period*, în „Literature, Discourse and Multicultural Dialogue”, vol. 2, 2014.
34. MARCU, Luminița, *Față în față cu literatura scrisă în comunism*, în „Observator Cultural”, nr. 244, 2004.
35. MITCHIEVICI, Angelo, *30 de ani de cinematografie postcomunistă*, în „România literară”, nr. 27-28, 2019.
36. MITCHIEVICI, Angelo, *Apocalipsa veselă*, în „România literară”, nr. 1, 2007.
37. MOLDOVAN, Andrei, *Replica unui narator surghiunit*, în „Vatra”, nr. 1-2, 2018.
38. MOȚOC, Viorel, *Băieți buni, la blocul lor*, în „Academia Cațavencu”, mai, 2006.
39. NEAGOE, George, *Știe Partidu' nostru ce facem*, în „Cultura”, nr. 431, 2013.
40. NODIA, Ghia, *How different are Post-Communist Transitions?*, în „Journal of Democracy”, 1996.
41. PAVEL, Ioana, *Inocența va salva lumea*, în „Cultura”, nr. 16 (572), 27 aprilie 2017.
42. PLACANI, Adriana & Stearns Broadhead, *România este o țară comunistă*, în „Vatra”, nr. 10-11, 2010.
43. POPOVICI, Iulia, *Exerciții de memorie*, în „Observator Cultural”, nr. 138.
44. PUCHEROVA, Dobrota, *Trauma and Memory of Soviet Occupation in Slovak (Post) Communist Literature*, în „Postcolonial Europe Essays on Post-Communist Literatures and Cultures”, Brill/Rodopi, 2015.
45. ROGOZANU, Costi, *Ernu și Enron*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 82, 2006.
46. ROGOZANU, Costi, *Nostalgia ucigașă*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 278, 2010.

47. SALCUDEANU, Nicoleta, *Elogiul tramvaiului 26 și suavilor săi călători*, în „Cultura”, nr. 336, 2011.
48. SIMION, Eugen, *Augustin Buzura sau despre „rezistența prin cultură”*, în „Caiete critice”, nr. 7, 2017.
49. STAN, Adriana, *Noi în anul 2000, când nu vom mai fi comuniști*, în „Vatra”, nr. 10-11, 2010.
50. STEWART, Kathleen, *Nostalgia – A polemic* în „Cultural Anthropology”, nr. 3, 1988.
51. ȘIMONCA, Ovidiu, *Chipul tatălui*, în „Observator Cultural”, nr. 57, 30 martie-5 aprilie 2006.
52. ȘTEFĂNESCU, Alex, *La o nouă lectură: Constantin Țoiu* în „România literară”, nr. 46, 2002.
53. ȘTEFĂNESCU, Alex, *La o nouă lectură: Augustin Buzura*, în „România literară”, nr. 31, 2004.
54. TIMAR, Cristina, *Romanul postdecembrist – între cerere și ofertă*, în „Vatra”, nr. 10-11, 2010.
55. TIRON, Corina, *Constantin Țoiu* în „Observator Cultural”, nr. 13, 2000.
56. TURCUȘ, Claudiu, *Amnezii din obsedantul deceniu*, în „Observator Cultural”, nr. 629, 2012.
57. TURCUȘ Claudiu, *Amintiri postideologice din copilărie*, în „Observator Cultural”, nr. 670, 2013.
58. TURCUȘ, Claudiu, *Simion liftinicul, după 15 ani*, în „Vatra”, nr. 1-2, 2018.
59. ȚICHINDELEANU, Ovidiu, *Născut în URSS, trăiesc în România*, în „Observator Cultural”, nr. 328, 2006.
60. YANG, Min, *The Specter of the Repressed: Žižek's Symptom, Trauma Ontology and Communist Trauma*, în „International Journal of Zizek Studies”, vol. 6, nr. 1.

D. SITOGRAFIE

1. APOSTU, Andreea, *Recenzie Ioana Pârvulescu – Și eu am trăit în comunism*, în „Revista de povestiri”, disponibil la <https://www.revistadepovestiri.ro/recenzie-ioana-parvulescu-si-eu-am-trait-in-comunism/>, accesat la 10.05.2020.
3. BOERIU, Dan Liviu, *Un erou al timpului mort*, în revista „Zona literară”, nr. 5-6, 2012, disponibil la <https://dan.boeriu.wordpress.com/2012/06/10/un-erou-al-timpului-mort/>, accesat la 14.10.2020.

4. BURȚA-CERNAT, Bianca, *Fețele tăcerii. Romanul conștiinței revoltate* în „Cultura”, nr. 533/2015, disponibil la <http://revistacultura.ro/nou/2015/10/fetele-tacerii-romanul-constiintei-revoltate/>, accesat la 12.08.2020.
5. CADARIU, Anda, *Apocalipsa terapeutică - Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/3072/Anda-Cadariu/Apocalipsa-terapeutica-Cum-mi-am-petrecut-sfirsitul-lumii.html>, accesat la 10.12.2020.
6. CHIVA, Ionuț, *Fracturismul în proză*, disponibil la https://www.poezie.ro/index.php/essay/164854/Fracturismul_%C3%AEn_proz%C4%83, accesat la 19.09.2020.
7. CHIVU, Marius, *Interviu despre volumele colective*, disponibil la <https://www.b-critic.ro/carte/1615/>, accesat la 15.10.2020.
8. COLUMBEANU, Mihnea, *Un exorcism vesel - Amintiri din Epoca de Aur I: Tovarăși, frumoasă e viața! & II: Dragoste în timpul liber*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/9763/Mihnea-Columbeanu/Un-exorcism-vesel-Amintiri-din-Epoca-de-Aur-I-Tovaras-frumoasa-e-viata-II-Dragoste-in-timpul-liber.html>, accesat la 12.12.2020.
9. CREȚU, Bogdan, *Ce s-a întâmplat cu literatura română după 1989 (I)*, în „Ziarul de Iași”, Iași, 2017, disponibil la <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/ce-s-a-intamplat-cu-literatura-romana-dupa-1989-i--174379.html>, accesat la 18.10.2020.
10. CREȚU, Bogdan, *Ce s-a întâmplat cu literatura română după 1989 (II)*, în „Ziarul de Iași”, Iași, 2017, disponibil la <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/ce-s-a-intamplat-cu-literatura-romana-dupa-1989-ii--175001.html>, accesat la 19.09.2020.
11. CRISTEA-ENACHE, Daniel, *Control perfect (I) - Degete mici*, de Filip Florian, în „Cultura”, aprilie 2010, disponibil la <https://atelier.liternet.ro/articol/9280/Daniel-Cristea-Enache/Control-perfect-I-Degete-mici-de-Filip-Florian.html>, accesat la 10.10.2020.
12. DULGHERU, Elena, *Amintiri din epoca de aur*, disponibil la <http://aarc.ro/en/articol/amintiri-din-epoca-de-aur>, accesat la 12.12.2020.
13. DUMITRU, Dana, *Băiuțeii - o carte semi-biografică despre părțile bune ale Epocii de Aur*, în „Matricea Românească”, mai 2017, disponibil la <https://matricea.ro/recenzie-carte-filip-florian-baiuteii/>, accesat la 15.10.2020.
14. DUMITRU, Dana, *Inocenții – o nostalgie a copilăriei anilor '60*, în „Matricea Românească”, aprilie 2017, disponibil la <https://matricea.ro/recenzie-inocentii-ioana-parvulescu/>, accesat la 28.09.2020.

15. DUMITRU, Teodora, *Proza lui Filip Florian- mic studiu naratologic*, în „Cultura”, nr. 455, 2014, disponibil la <https://revistacultura.ro/nou/2014/02/proza-lui-filip-florian-mic-studiu-naratologic/>, accesat la 12.10.2020.
16. FULGER, Mihai, *Nostalgie regizată mediocru – Sunt o babă comunistă*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/17064/Mihai-Fulger/Nostalgie-regizata-mediocru-Sunt-o-baba-comunista.html>, accesat la 10.11.2020.
17. GORZO, Andrei, *Adevăruri - Amintiri din Epoca de Aur 2. Dragoste în timpul liber*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/10013/Andrei-Gorzo/Adevaruri-Amintiri-din-Epoca-de-Aur-2-Dragoste-in-timpul-liber.html>, accesat la 14.12.2020.
18. GORZO, Andrei, *În toți și-n toate - Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/3232/Andrei-Gorzo/In-toti-si-n-toate-Cum-mi-am-petrecut-sfirsitul-lumii.html>, accesat la 12.12.2020.
19. GORZO, Andrei, *Popular - Amintiri din Epoca de Aur. Partea I: Tovarăși, frumoasă e viața!*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/9901/Andrei-Gorzo/Popular-Amintiri-din-Epoca-de-Aur-Partea-I-Tovarasii-frumoasa-e-viata.html>, accesat la 10.12.2020.
20. GORZO, Andrei, *Vechiul și noul – Sînt o babă comunistă!*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/17007/Andrei-Gorzo/Vechiul-si-noul-Sint-o-baba-comunista.html>, accesat la 10.11.2020.
21. GORZO, Andrei, *Zdrobitor- 4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/5608/Andrei-Gorzo/Zdrobitor-4-luni-3-saptamini-si-2-zile.html>, accesat la 10.12.2020.
22. IOVĂNEL, Mihai, *RPG 3*, în „Scena 9”, 2016, disponibil la <https://www.scena9.ro/article/disco-titanic>, accesat la 12.12.2020.
23. KEARNEY, Richard, *On the Hermeneutics of Evil*, în „Revue de Métaphysique et de morale”, 2006/2, (n 50), pp. 197-215, disponibil la <https://www.cairn.info/revue-de-metaphysique-et-de-morale-2006-2-page-197.html>, accesat la 12.06.2020.
24. MANOLESCU, Nicolae, *Cronică literară: Și eu am trăit în comunism*, în „România literară”, nr. 13, 2016, disponibil la http://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/i_eu_am_trit_n_comunism, accesat la 10.06.2020.
25. MĂRCULESCU, Diana, *Filip Florian-Degete mici*, în *Echinox*, octombrie 2010, disponibil la <https://revistaechinox.ro/2010/10/filip-florian-%E2%80%93-degete-mici/>, accesat la 10.10.2020.

26. MĂRUȚA, Mihnea, *Rezecția urii și împăcarea cu morții*, disponibil la <https://surpriza.info/o-telenovela-socialista-rezectia-urii-si-impacarea-cu-mortii/>, accesat la 12.10.2020.
27. MIRONESCU, Doris, *Anchetă. Cărțile generației 2000* în „România literară”, disponibil la http://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/crile_generaiei_2000?makePrintable=1, accesat la 10.10.2020.
28. MITCHIEVICI, Angelo, *Zgomotoasa nuntă mută*, disponibil la <http://aarc.ro/en/articol/zgomotoasa-nunta-muta>, accesat la 12.12.2020.
29. POENARU, Florin, *Și eu am trăit în comunism*, în „Vatra” (Minirecenzii), disponibil la <https://revistavatra.org/2016/05/13/minirecenzii-15/#more-1903>, accesat la 12.06.2020.
30. POP, Doru, Interviu în „Suplimentul de cultură”, disponibil la <http://suplimentuldecultura.ro/8358/doru-pop-nu-am-vrut-sa-scriu-despre-comunism-ci-despre-copilaria-si-adolescenta-mea-care-s-au-consumat-prin-hazardul-istoriei-in-acea-epoca/>, accesat la 10.10.2020.
31. POPOVICI, Iulia, *Dreptul la reprezentarea unei lumi ce n-a murit*, în „Revista 22”, 2004, disponibil la <https://revista22.ro/cultura/dreptul-la-reprezentarea-unei-lumi-ce-n-a-murit>, accesat la 12.06.2020.
32. POPOVICI, Iulia, *Culoarea spectrală a amintirii*, în „Revista 22”, 2004, disponibil la <https://revista22.ro/cultura/culoarea-spectrala-a-amintirii>, accesat la 10.09.2020.
33. POPOVICI, Iulia, *Sfârșitul lumii vine mai pe seară (sau nu) - Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/2994/Iulia-Popovici/Sfarsitul-lumii-vine-mai-pe-seara-sau-nu-Cum-mi-am-petrecut-sfarsitul-lumii.html>, accesat la 12.12.2020.
34. ROGOZANU, Costi, *Frăție*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 69, 2006, disponibil la http://suplimentuldecultura.ro/numarpdf/069_Iasi.pdf, accesat la 12.10.2020.
35. ROMANIUC, Bogdan, *Spovedanii la ușa liftului*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 152, disponibil la <http://suplimentuldecultura.ro/2512/spovedanii-la-usa-liftului/>, accesat la 22.10.2020.
36. RUS, Andrei, *Demers artistic grosolan*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/8922/Andrei-Rus/Demers-artistic-grosolan-Nunta-muta.html>, accesat la 20.12.2020.
37. STAN, Marius, *Istoria recentă și cinematografia românească după 1989*, disponibil la <https://moldova.europalibera.org/a/26747532.html>, accesat la 10.12.2020.
38. ȘANDRU, Daniel, *Democrația românească pe lungul drum al consolidării*, în revista „Sfera Politicii”, nr. 115, disponibil la <http://revistasferapoliticii.ro/sfera/115/art6-sandru.html>, accesat la 10.09.2020.

39. ȘIMONCA, Ovidiu, *Drumurile Otiliei: 4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/5616/Ovidiu-Simonca/Drumurile-Otiliei-4-luni-3-saptamini-si-2-zile.html>, accesat la 10.12.2020.
40. ȚONE, Eduard, *Grația unui artist de tragi-comedie – Nunta mută*, disponibil la <https://agenda.liternet.ro/articol/8662/Eduard-Tone/Gratia-unui-artist-de-tragi-comedie-Nunta-muta.html>, accesat la 12.12.2020.
41. URSA, Mihaela, *Ultima noapte de aici, întâia noapte de dincolo*, în „Cultura”, nr. 296, 2010, disponibil la <https://revistacultura.ro/nou/2010/10/ultima-noapte-de-aici-intaia-noapte-de-dincolo/>, accesat la 28.11.2020.
42. URSA, Mihaela, *Viața bună*, în ”Press One”, 2016, disponibil la <https://pressone.ro/disco-titanic>, accesat la 12.12.2020.
43. VANCEA, Mihaela, *Romanul pop*, în „Vatra”, nr. 1-2, 2017, disponibil la <https://revistavatra.org/2017/02/22/mihaela-vancea-romanul-pop/#more-2760>, accesat la 10.12.2020.